

СОВЭТ УШЭМЫСЭ КАЛЫК-ВЛАК У ИЙМ КУАНЭН ВАШ ЛИЙТ

КОММУНИСТ ДЭН БЭСПАРТИЙ- НЫЙ-ВЛАК СТАЛИНСКИЙ БЛОКЫН СЭНГЫМЫЖЭ

1938 ийш күспүшаш ончылан мөмнөн куатла социалистичээсийн родина на ша ой дэнэ властьн выши органикын—ССР Ушэм Вэрховно Советын салыш.

Вэрховно Советын дэпутатшэвэлак—совет калыкын эн сай эргижэ дэн ёдьржэвэлак. Тыдэ—пашазэ, крестьян-влах, интеллигэнций, данэ Иошкар Армийни бойцшэ дэн командиржэвэлак. Вэрховно Советын 1.143 дэпутатын салалтын, түбэчийн 855 коммунист да 288 бэспартийный.

Совет Ушэммысэ калык-влахын иэрвой дэпутатын шаалтада калык-влахын йоратын вождышт, у Конституциин геннальне творецши Сталин Йолташ салалтын. Вэрховно Советын чыла дэпутатшат коммунист дэн бэспартийный-влах блокын кандидатшэвэлак.

Лэний—Сталин партий вэрч пүтнүү совет калык йүкльш.

ССР УШЭМ ТЫНЫСЛЫК ВЭРЧ КУЧДАЛМАШТЭ

Сийэд тыгэ палемда: Сталин Йолташын вуйлатымыжэ почэш, Совет Ушэм, послэдовательн тыныслык политикин эртарэн шогыныш, шкэлжын промышленностьн да войнине куатшын пэнгидэмдэн шогыныш, республикан Испаний шотын шкэнжын солидаристышын ончыктын, түнчмабал сёй лийшаш шучкылыкын пытараш полша.

Француз коммунистичээсийн партыйн индэшимиш сийэдши 1937 ий 25 дэкабрэш Сталин Йолташлан колтымо салам тэлэграммыжэ гыч).

СОВЭТ КАЛЫКЫН СЭНГАЛДЫМЭ АРМИЙЖЭ

Бойзой опыт дэнэ, пеш сай бойзой тэхникэ дэн куралагш, Лэний—Сталин партий йыр чак чумыршиш, калыкын йоратын Иошкар Армий сэнтэй искусствым пеш сайн тунэм шога. Тыдым тэйэ посна войнине округлаштэ маневр дэн тактичээсийн учений-влах ончыктэн пүч.

ЧАПЛЭ СОВЭТ РАЗВЭДКЭ

Совет Ушэммын ордэнжэвлах дэнэ тэнэйэ пеш сай наркомвнудэлэц-влах, родинишиш эргижэвлах наградитлалтын. Нуун пүтнүү калык пешак йората да мүндан ишана. Совет разведээсийн бойзой вуйлатышыжэ, ССР Ушэм борго паша калык комиссар, государствене бэзопасностьн генеральни комиссар Н. И. Иэжов Йолташ правительствын пунчалмутшо дэнэ Лэний ордэн дэнэ наградитлалтын.

СОВЭТ УШЭМЫН КАЛЫКШЭ

ССР Ушэм Госплан калык озанлык учотын виктарыш Централь-

и управлээнэ 1937 ийштэ Совет Ушэммысэ калыкын классоий составшын тунэмийн. Калыкын 34,7 процентшэ—пашазэ дэн служиживлах, 55,5 процентшэ—кохозло крестьяпства, кооперираван кустарь дэн рэмэсленик-влах, 5,6 процентшэ—крестьян-йединоличник-влах да нэкооперираван шэмэр-влах, кустарь дэн рэмэсленик-влах, 4,2 процентшэ—моло калык (пенсийнэр-влах да монь).

ИЗВРОПЫШТО ПЭРВОЙ ВЭР

Совет власть ийлалт ССР Ушэм куатла индустримальн дэргавын савырныш. Кугыжан Российской шолдра промышленностын 1913 ийсэ— производствын утларах ийлалтмэ ийсэ— продукцын уровнъжым мэ 1936 ийштэ 7 кана утла эртарышна.

Эртышэ 1937 ийштэ промышленнэ продуццо яттарах уш нойталтын, а 1938 ийштэ, Ушэм Совнаркомын пунчалмутшо почэш, общесоюзно дэн сойзун-рэспубликанский промышленнэ наркомат-влахын, вэрысэе промышленность республиканский наркомат-влахын, ССР Ушэм СНК пэлэнсэ Заготовко Комитетын промышленнэ произ-

водствыжо 1937 ийсэ дэч 15,3 процентлан күшкэш тийш. Их ийштэ промышленнэ продуктам күгэмдымэ тайган тэмийн түнчаштэ ик капиталистичээсийн эзэт шинчэн огыл да огэшт шинчэн.

КОЛХОЗНО КРЕСТЬЯНСТВЭ

ССР Ушэм Госплан калык озанлык учотын виктарыш Центральнэ управлээнэн давнайжэ почёш 1937 ийштэ Совет Ушэммысэ 243 түжэм колхоз чотлалтын. Тушко 18 миллионаат 500 түжэу озанлыкым ушымо. Иединоличник-влах 1 миллионаат 400 түжэм сурт кодыншт. Вүдымо площадьм 99,1 процент коллективизированы. Колхоз-влахын ончыл машинэ тэхники дэн кураланым. Колхоз пасылаштэ МТС-влахын 357 тракторышт, 97 түжэм комбайнышт да 56 түжэм грузовой автомашинашт пашам ыштат.

ШУРНО НЫГУНАМСЭ ДЭЧАТ САЙ УНГЭН

Совет Ушэммысэ 1937 ийштэ пырчан шурнын валовой потынши 7 миллиард пүтиш шүэш. Шурно тээв молан пеш сай угэн: пашам

коллективын, пасылаштэ стахановский движэнным шарэн колтымо, коршила йыраган анышыр ага-влахын пытарым, паса пашашко у машинэ да агрономичээсийн тэхникым пуртимо, паса-влахын сайн обрабатывалтштэ.

КАЛЫКЫН САТУ НАЛМАШЫЖЭ КУШКЭШ

ССР Ушэммысэ 1937 ий 12 тылзылан розничный товарооборот шагал гыч 125 миллиард тэнгэш шүэш. А 1936 ийштэ розничийн товарооборот 106 миллиард тэнгэдийн улмаш.

700 МИЛЛИОН ТЭНГЭ ЭКОНОМИЙ

Хлючато-бумажный, шерстяной да лынапой тканьлан, йолчийнлан, парфюмерийнлан да молыланат ССР Ушэм Совнаркомын пунчалмутшо дэнэ розничийн ак изэмдлэтын. Акынты изэмдийн дэнэ потребитель пэл ийлан гына 700 миллион тэнгээм экономитлэн.

БОЛЬШЭВИК-ВЛАХ СЭВЭРНЫЙ ПОЛЬУСЫМ СЭНГЭН НАЛЬЧ

Водопйанов, Молоков, Алексеев да Мазурук Йолташ-влахын командоватлымэ ныл самолёт дэн аадемик О. Ю. Шмидт Йолташын гэричээсийн воздушный экспедицийэ партий дэн правительствын зааныштим пеш сай шуктышт— Сэвэрный польусынко (тудын дэч 20 километр гына умбакыр) волэн шинчныч. Экспедицийэ ныл лүддымо совет исследователь-влахын—Папанин, Кренкэль, Ширшов да Федоров Йолташ-влахын шындэн копыш.

Ындэ кандаш тылызэ шүэш ийлип коштшо «Сэвэрный польус» станцэ пашажым ыштэн шога. Кийзти ты ныл лүддымо-влахын ийшт Гренландий воктэчын ийн кай.

АВИАЦИОННО РЭКОРД-ВЛАХЫ ЫШТЫМ ЭЙ

Совет Ушэммын Гэрижо-влахын—Чкалов дэн Громов Йолташ-вла-

хын самолотыштын экипажин авиаццын историйшкыже пеш сай страницым сэрышт. Мөннэ элми чаплэ соколко-влахын Моско гыч Сэвэрный польус коч Сэвэрный Америкиш гэричээсийн чөнөнтийн машышт тээв мом ончытэн шу: мөннэ элми лотчик-влахын нимогтын чаракат уке. Совет ал 27 түнчмабал авиационно рэкордым ыштэн.

СОВЭТ УШЭМЫН ГЭРИЖО-ВЛАХ

Кугыжанын ончылно гэрижийн подвигын ыштимэ дэнэ лийшэ пеш куто заслугыштлан мөннэ калыкын лүддымо, шкенштим чаманыдымэ эргижэвлахлан—63 Ирланд Совет Ушэммын Гэрижо лүмийн пумо.

40 МИЛЛИОН ИЭН ТҮНЭМЭШ

Совет Ушэммыштэ 1936-37 түнэмэ ийштэ тунышт: түгэтиш дэн кокла школланштэ 28 миллионаат 842 түжэм иэн; куто ийн-влахын туныктым школланштэ 8 миллионаат 942 түжэм иэн; высший учебн заведеныштланштэ 542 түжэм иэн. Мөннэ элмиштэ 40 миллион иэн утла тунэмэш.

ССР Ушэммыштэ чыла тунэмэшт пашалан 18 миллиард тэнтэ утла оксам колтлтын.

АЙЗА ШОЧМАШ КУГЭМЭШ

Совет Ушэммыштэ айза шочмаш артэнак шога. Пример: Лэнинградыштэ да Ленинград олбастыштэ 1937 ийн пэрвой пильштижэ 127 түжэм 549 у граждан артэн. Кодо ийштэ ты жалланах 89 түжэм 500 иэн шочны.

ШУКО ИКШЫВАН АВА- ВЛАХЛАН ПОЛЫШ

Шуко икшыван ава-влахлан төвэй 1 миллиард тэнгээ наре вэлыш пашалтын.

МОЛО ИНТЕРЭСҮЖЕ УКЭ ДА ЛИЙНАТ ОК КЭРТ.

Вэрховно Советын тээвэр—Ушэм Совет дэн Национальность-влах Совет уло. Код мала-тыжат тёр праван улты.

Иэвропыс яэн Америке бужа буржуазнэ кугыжаныш-влахын парламентын кок палатан улты. Но палатэ-влах коклаштэ ныгунтат тёр права уке. Буржуазнэ эллэштэ, мэ шинчна, кокымышо мала-тылан праван пэрвой дэч утларах пүт, вара адак, правилэ сэмын. Кокымышо палатэ демократичээсийн штот иэнэ огэш организован. Тудын члэнж-влахын чүчкынштэлэгээсийн эллэштэ, мэ шинчна, кокымышо палатэ шукыжо годым кэрэх мөнгөн прогрэс-сүм да ончылаймалын терми-зитлыш эрэгийн цэнтртын савырна. Тыгэ Английнштэ лорд налата дээлэ, Францииштэ сенат дэнэ да «калык» правительство мөнгөн лүйдимо учреждээнэ-влах даает лийн.

Советский парламентын кок палатын системийнэ йоршэш вэс смыслан, вэс значенчан улэш. Стадии Йолташ Совет-влах Чрезвычайэ VIII Пүтийн Ушэммысэ Слав-

Кодо ий шинчны Нийзвлаштэ УССР правительство Портым ыштын мэ. Сүртэштэ: УССР правительство Портыш.

(Сойзфото).

ССР УШЭМ ВЭРХОВНО СОВЭТЫН ПЭРВОЙ СЭССИЙЖЭ

1938 ий 12 январэш ССР Ушэм Вэрховно Советын—социализм элсэе кугыжаныш властьн выши органикын пэрвой сэссийжэ почылтэш. Тыдэ—куто сэйтэй—шогышиш!

ССР Ушэм Вэрховно Советын пүтнүү калык пешак йората да мүндан ишана. Совет разведээсийн бойзой вуйлатышыжэ, ССР Ушэм борго паша калык комиссар, государствене бэзопасностьн генеральни комиссар Н. И. Иэжов Йолташ правительствын пунчалмутшо дэнэ Лэний ордэн дэнэ наградитлалтын.

Совет Ушэммын ордэнжэвлах дэнэ тэнэйэ пеш сай наркомвнудэлэц-влах, родинишиш эргижэвлах наградитлалтын. Нуун пүтнүү калык пешак йората да мүндан ишана. Совет разведээсийн бойзой вуйлатышыжэ, ССР Ушэм борго паша калык комиссар, государствене бэзопасностьн генеральни комиссар Н. И. Иэжов Йолташ правительствын пунчалмутшо дэнэ Лэний ордэн дэнэ наградитлалтын.

Совет Ушэммын калык озанлык учотын виктарыш Централь-

и управлээнэн давнайжэ почёш 1937 ийштэ Совет Ушэм Вэрховно Советын пэрвой улшо социализм элым вуйлатш, Лэний—Сталин партийн туныктыжэ сэмын вуйлатш. Лу миллионаат улшо сайншиш-влахын ты наказышт—каждээ дэпупатлан выши закон.

Сталински Конституцо пудырштэ лийдымэ порядкын установилыш. Ты порядкэ почэш законодательн властьюн улжак ССР Ушэм Вэрховно Совет гына шуктэн шога. Тыдым дэнэ мөннэ элсэе законын значэлтийж— пүтнүү Совет Ушэммысэ шэмэрвлахын вэрховно вольштим илчимийн пуртымын адак ик кана палэдлалтэш. ССР Ушэммыштэ областной, крайевой, районный закон укэ да лийчайтэ ок кэрт, альэ Лэний сэрымыла, калужский дэн калашский закон. Тыдым дэнэ мөннэ огэш шогаштэйши; тудо олас дэн Йалыса чыла шэмэрвлахын илчимийн пуртымын улжак. Эштэ утларах пүсийн нэлтлалчайжым обэспечитэш тийш. Вэрховно Советын пашажийн тайган программыжым калык ликтоватла. Ты программа калыкын интэрэсшэ вэрч, а Вэрховно Советын калык интэрэс дэч

